

10. *Леонтьев А.* Колесо истории: анфас и профиль / А. Леонтьев // 2000. — 2005. — № 31. — 5—11 авт.
11. *Лукінюк М.* Обережно: міфи! Спроба системного підходу до висвітлення фальшувань історії України / М. Лукінюк. — К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2003. — 576 с.
12. *Маклаков А.* Алексей Шевченко: «Люди верят в мифы, потому что больше им верить не во что» / А. Маклаков. — Режим доступа : http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=81&op_id=1321#1321.
13. *Павлюк Л. С.* Знак, символ, міф у масовій комунікації / Л. С. Павлюк. — Львів : ПАІС, 2006. — 148 с.
14. *Попов А.* При Обаме Украина останется полем «холодной войны между США и Россией» / А. Попов // 2000. — 2008. — № 46. — 14—20 нояб.
15. *Портников В.* Валізи ілюзій / В. Портников // День. — 2006. — № 33. — 24 лют.
16. *Райхель Ю.* Велика кавказька війна. У Росії перемогли великі бюрократи та силовики / Ю. Райхель // День. — 2008. — № 142. — 12 серп.
17. СМІ об Україні // 2000. — 2008. — № 46. — 14—20 нояб.; «НАТО не поможет...»; Зарубежные СМІ об Україні // 2000. — 2008. — № 37. — 12—18 сент.
18. *Табачник Д.* Украина: политика упущенных возможностей / Д. Табачник // 2000. — 2008. — № 42. — 17—23 нояб.
19. *Юнг К. Г.* Психология бессознательного / К. Г. Юнг ; пер. с нем. — М., 1998. — 400 с.
20. www.ukraine-nato.gov.ua/nato/ua/868.htm.

Оксана Голік

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЖАНРОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

У статті визначено основні зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на жанроутворення в українській пресі ХХІ ст.; охарактеризовано головні тенденції цього процесу.

Ключові слова: *зовнішні та внутрішні чинники, жанроутворення, жанр, тенденція, різновид, модифікація.*

В статье определены внешние и внутренние факторы, влияющие на жанрообразование в украинской прессе ХХІ в.; охарактеризованы главные тенденции этого процесса.

Ключевые слова: *внешние и внутренние факторы, жанрообразование, жанр, тенденция, разновидность, модификация.*

In the article the main external and inner factors, which influence genre-forming processes in the Ukrainian press of the XXI century, are defined; the major tendencies of this process are characterized.

Key words: *external and inner factors, genre-forming, genre, tendency, variety, modification .*

На сучасному етапі розвитку мас-медійного простору відбувається комплексна, багатоаспектна трансформація теорії журналістики. Технічні та технологічні інновації у системі соціальних комунікацій, зміщення акцентів у способах збору та передання інформації, поява нових форм взаємодії ЗМІ веде до переоцінки ролі, функцій, потенційних можливостей традиційних медіа. У першу чергу йдеться про друковані періодичні видання, які переживають нині значні, іноді кардинальні перетворення. Намагаючись утриматись на своєму місці в загальній структурі медіа, газетно-журнальна періодика перебуває у пошуках конкурентних форм висловлювання, нових жанрових моделей, у їх якісному, глибинному змістовому наповненні. Цей процес відбувається настільки стрімко, що його теоретичне осмислення значно відстає від практичної діяльності журналістів.

Мета нашої наукової розвідки — охарактеризувати новітні тенденції у жанровій системі сучасних ЗМІ, яка є важливою складовою загальної теорії журналістикознавства, виявити основні та другорядні фактори, причини та перспективи поточних процесів.

Об'єктом роботи є сучасні процеси жанроутворення та жанровживання в українських друкованих ЗМІ ХХІ ст.

Проблеми та перспективи сучасного жанроконструювання розглядаються у працях В. Й. Здоровеги, М. К. Василенка, І. Л. Михайлина, М. М. Кіма, О. О. Тертичного та багатьох інших. Зокрема, дослідниками названо деякі причини трансформацій жанрової системи преси, об'єктивні та суб'єктивні чинники, що впливають на жанротворчий процес. Проте виникає потреба глибинніше, детальніше розглянути цю проблему, чітко визначити основні фактори та тенденції розвитку журналістської жанрології, врахувавши та систематизувавши попередні напрацювання.

Львівський дослідник В. Й. Здоровега умовно виділяв три періоди суттєвих змін у колишній радянській журналістиці, які так чи

інакше не могли не торкнутися її жанрової палітри. Перший етап він пов'язував з періодом хрущовської «відлиги». Тоді у газетах, що за сталінських часів переважно друкували директивні передовиці, кореспонденції про трудові подвиги, зрідка фейлетони чи портретні нариси, спеціально підібрані та «дистильовані» повідомлення про події міжнародного життя, почали з'являтися живі репортажі, добірки неорганізованих спеціальних листів, полемічні виступи тощо [4, с. 155]. На цьому етапі журналісти відчували можливість бути вільнішими у виборі форми подання матеріалу. Загальна лінія функціонування газети залишалася тією ж, проте умови стали дещо м'якшими, сприятливішими для розвитку журналістської творчості, самовираження. Про це яскраво свідчить творчість А. Аграновського, В. Коротича, А. Сахарова, С. Афанасьєва, М. Шмельова, С. Колесника та багатьох інших.

Другий період, за В. Й. Здоровегою, пов'язаний із серйозними соціально-політичними змінами, які прийнято називати перебудовою, що збігається із духовним і національним відродженням суспільства. Для ЗМІ характерним стає вільнодумство, небажання підлягати будь-якому контролю, дискусійний, мітинговий стиль, категоричність і безкомпромісність суджень. Унаслідок цього у жанровому плані журналістикознавець звертає увагу на таку деталь: «Один із найнудніших свого часу жанрів — звіт — стає чи не найпопулярнішим у газеті й особливо на телебаченні. Багатополосні звіти з мітингів, зборів, засідань оновлених рад, їх прями трансляції читалися і дивилися як найзахопливіші романи, невигадані спектаклі, драми і трагедії» [4, с. 156].

Третій період, на переконання В. Й. Здоровеги, увібравши в себе весь досвід та здобутки, триває донині. На перший план висуваються такі безумовно позитивні загальні тенденції сучасної журналістики, як зміцнення інформаційної основи ЗМІ та посилення діалогічності. Зміни у соціально-політичному мисленні зумовили надання переваги діалогічним формам журналістики перед монологічними, що характерне для жанрової структури популярних сьогодні друкованих та електронних ЗМІ. Вчений говорить не лише про домінування інтерв'ю як жанру, а й про пряме переростання інтерв'ю у розгорнутий діалог, відзначаючи також діалогізацію самого процесу спілкування з аудиторією [4, с. 156—157].

Серед причин сучасних трансформацій жанрової системи друкованих ЗМІ В. Й. Здоровага виокремлює дві й диференціює їх за походженням. «Перша причина суб'єктивна, можна сказати, авторська. Що талановитіший, самобутніший автор, то оригінальніший його твір не тільки за змістом, але й за формою, зокрема жанрортворчістю» [4, с. 153]. Тобто, експериментуючи, інколи змішуючи, переміщаючи жанрові компоненти, автор знаходить нові можливості для висловлювання, що стають результатом взаємокореляційних процесів. Друга причина є об'єктивною, і пов'язаною «з тими епохальними суспільними змінами кінця ХХ сторіччя, яке ознаменувалося розвалом тоталітарної системи, утворенням на території колишньої імперії нових постсоціалістичних держав, інтенсивних культурних зв'язків із Заходом, впливом традицій європейської та американської журналістики, особливо у сфері телебачення» [4, с. 155].

Науковець М. К. Василенко здійснив спробу проаналізувати розвиток жанрів на сучасному етапі та визначив, що цей процес підпадає під вплив певних об'єктивних та суб'єктивних чинників. Під першими вчений вважає обставини, що передбачають адекватне і вчасне реагування газетно-журнальної практики на безпосередні економічні запити сьогодення. Роль суб'єктивних чинників (вартість енергоносіїв, паперу, транспортних послуг тощо) полягає у визначенні інтенсивності процесу жанротворення [2, с. 4—5]. Окрім внутрішніх факторів розвитку сучасного жанротворення, дослідник звертає увагу на зовнішні впливи, що йдуть від зарубіжних журналістик. «Жанроутворення нині набуває форми, що адекватно відображає не лише запити читача з відповідним національним менталітетом. Спостерігаються процеси, які мають характер інтеграції друкованої продукції до європейських і північноамериканських стандартів» [2, с. 7].

Таким чином, можна виокремити такі основні чинники розвитку журналістської жанрології, процесів жанроутворення у друкованих ЗМІ.

1. Політична система та устрій країни, інтенсивність та динамічність політичних процесів. Політична заангажованість газетно-журнальної періодики, демократичний чи тоталітарний стиль управління країною впливають не лише на тематичну, а й на жанрову спрямованість видання. Цензурний, політичний контроль над ЗМІ

диктує стабільну жанрову одноманітність, однотипну жанрову структуру кожного випуску, придушення самотніх авторських експериментів. Чим відкритіша політична система, чим жвавіше проходять політичні процеси, тим більше інформації продукується й активніше використовуються добірки інформаційних заміток, хроніки, репортажі, інтерв'ю, коментарі, бліцопитування тощо. Окремим аспектом потрібно розглядати й період виборчих перегонів, коли активізуються жанри політичного портрета, досьє, журналістських розслідувань, репортажів, інтерв'ю, звітів, бесід, бліцопитувань, статей з прогнозами та версіями розвитку подій.

2. Ринкові умови функціонування соціальних комунікацій. Зі зміною політичного устрою України поступово трансформується й економічна складова. Ринок з його законами та правилами існування примусив подивитись по-новому на інформацію та діяльність ЗМІ. Мас-медіа, зокрема преса, стали для своїх власників не лише засобом маніпуляції, впливу, а й інструментом заробляння грошей. Факт, новина стали товаром, а від уміння його подати, «оформити» залежить як популярність видання, так і прибуток. Учений В. Ф. Зиков стверджує, що традиційний жанровий підхід поза концептуальними комунікативними завданнями є статичним. Його активна роль була виправданою, коли домінувала комуністична концепція перетворення суспільства. Сучасна ж журналістика живе не жанрами, а творчими проектами на ексклюзивній маркетинговій основі [5]. Такий погляд пояснює популярність деяких форм подання матеріалу — політичного портрета, досьє, інтерв'ю під час виборчих перегонів, коли потрібно «просунути» на ринку відповідний товар-інформацію про політика, політичну силу тощо; анекдотів, анотацій, анонсів, гороскопів, кросвордів для читачів, які розглядають видання лише як джерело розваг. Економічна складова існування друкованих ЗМІ впливає на кількість позажурналістських текстів, рекламних та іміджевих публікацій. Традиційним жанровим моделям доводиться ділитися своїм місцем на шпальті й адаптуватися до нових умов.

3. Розвиток Інтернету у сфері соціальних комунікацій. Сучасні друковані видання, аби відповідати новим запитам, не лише повинні мати свою електронну версію, а й певним чином адаптувати матеріали, що знаходяться на шпальті, до нового носія. Інколи це позначається на обсязі та стилістиці тексту. Друковані видання потужно

використовують можливості своїх веб-сайтів як арени для читачької реакції. Зокрема, в журналі «Кореспондент» огляди листів, отриманих поштою, часто заміщуються оглядами відгуків, листів, бліц-опитувань, підібраних у мережі Інтернет. Популярним стало використовувати газетну площу для анонсу матеріалів свого веб-сайту. Це впливає на зовнішній вигляд, верстку, інформаційний (анонсний) характер газети, а також сприяє утвердженню анонсу як форми подання інформації на сторінках друкованих ЗМІ. У традиційній класифікації жанрів анонс не вважається самостійним жанром, хоча на сьогодні деякі дослідники, зокрема О. О. Тертичний та М. М. Кім, включають його у свою типологічну структуру жанрових моделей.

4. Взаємодія мас-медіа між собою. Така взаємодія може відбуватись у різних формах: співпраця, конкуренція, добросусідство, кооперація. Розуміючи свої сильні та слабкі сторони у конкурентній боротьбі з телебаченням, радіомовленням, Інтернет тощо, преса розвиває ті можливості, що підкреслюють її специфічні властивості. Зокрема, друковані ЗМІ зміцнюють свій аналітичний потенціал: аналітичні жанри, які й до цього були широко вживаними, стають ще популярнішими. Аналітичні характеристики поступово проникають в інформаційні та художньо-публіцистичні жанрові моделі саме з метою зробити їх конкурентоспроможнішими. Наприклад, телевізійний та радіийний репортаж є оперативним, подає події наживо і сприймається аудиторією краще, ніж у друкованому вигляді. Тому журналісти-практики вдаються до аналізу, коментування, використання фотознімків у своїх репортажах, аби не втратити свого читача. Науковець М. М. Кім наголошує: з огляду на те, що газетярі у поданні новин відставали від радіо- та тележурналістів, більшість з них перейшли або на ексклюзивне подання новин, або на їх коментування. Тому жанр коментарю стає одним із найбільш популярних [6, с. 11]. Як стверджує українська дослідниця функціонування та розвитку аналітичних жанрів О. В. Дупак, окрім «аналітичності, преса розвиває властиві їй більшою мірою, ніж радіо і телебачення, такі специфічні якості, як послідовність і систематичність. Скажімо, повністю проблему можна розкрити у серії публікацій. Газета прагне не тільки дослідити, висунути в центр громадської уваги ту або іншу проблему, а й усебічно, крок за кроком розглянути найбільш ефективні засоби її вирішення» [3, с. 259]. Таким чином, газетно-жур-

нальна періодика оптимально підходить до поширення великих за обсягом публікацій у формі журналістського розслідування, огляду, рецензії, статті, нарису.

Прикладом кооперації між мас-медіа є виділення телевізійними каналами ефірного часу для оглядів преси, при тому, що в самих друкованих ЗМІ цей жанр вироджується. Окрім того, на думку О. К. Мелещенка, «у найближчому майбутньому очікується більш тісний взаємовплив і взаємопроникнення мережевих і традиційних ЗМІ. Вони виконують однакові функції, і значимість Інтернет-ЗМІ в суспільній свідомості неухильно зближається із значимістю традиційних мас-медіа. Не за горами час, коли в телевізійних оглядах преси мережеві публікації обговорюватимуться на рівних із публікаціями паперової преси» [9, с. 97].

5. Розвиток зарубіжних друкованих ЗМІ. Жанр колонки, популярний в американській, британській, польській пресі, модифікувавшись та ввібравши елементи інших моделей, відшуковує своє місце на сторінках як суспільно-політичних («Кореспондент», «Дзеркало тижня», «Профіль», «День»), так і спеціалізованих видань («Наталі», «Вива!»). Запозичення із французької школи журналістикознавства жанру факту хоч і викликає наукову дискусію щодо можливості самостійного існування, проте свідчить про значний інтерес до цієї форми подання інформації. Те ж саме стосується жанру портрета, який посідає визначне місце серед публіцистичних жанрів західної преси. В радянські часи публікації, написані у формі портрета, зараховували до нарису. Проте тепер цей жанр дедалі частіше виокремлюється, вивчається сучасними журналістикознавцями і в майбутньому стане повноправним членом жанрової структури друкованих ЗМІ.

6. Вплив суміжних із журналістикою сфер людської діяльності. Журналістика, реклама, зв'язки з громадськістю, іміджмейкерство, соціологія, психологія тощо, перебуваючи чи обслуговуючи площину соціальних комунікацій, зазнають взаємних впливів та обмінів, що є нормальним явищем в еволюції будь-якого процесу, будь-якої відкритої системи. Шпальти газет, особливо у період виборчих процесів, заповнили публікації рекламного та піарівського, іміджевого характеру. Численні прес-релізи, прес-конференції, бесіди за круглим столом, персоналії, кейс-сторі, досьє, політичні портрети, що є жан-

ровим арсеналом передусім зв'язків з громадськістю та іміджмейкерства, є наслідками інтегративних процесів між суміжними сферами. Тісний зв'язок журналістики та соціології відчувається не лише у запозиченні соціологічних методів збору та опрацювання даних, а й у їх відповідному адаптуванню у жанрові моделі. Деякі дослідники, зокрема О. О. Тертичний, М. М. Кім, стверджують про самостійність таких жанрових зразків, як моніторинг, анкета, соціологічне резюме, рейтинг, експеримент, прогноз тощо. І хоча думка серед наукового загалу щодо можливості визнання їх повноправними жанрами ще не визріла, проте можна вести мову про їх проникнення у канву журналістського тексту та збагачення новими властивостями.

7. Загальний культурний рівень аудиторії. Розкриваючи вплив цього чинника на жанроутворення, варто наголосити на споживчому характері культури окремого реципієнта та людства загалом. Це веде до постійної потреби у масиві інформації, яка через свій значний обсяг не встигає адекватно осмислитись, узагальнитись. На перший план виходять масові вимоги до інформації, що має спрощений, уніфікований вигляд, характеризується здебільшого своєю оперативністю, доступністю, аніж якістю. Еволюційний розвиток комунікаційно-культурної сфери суспільства міцно пов'язаний зі змінами духовної культури. Дослідник сучасного українського інформаційного простору Ю. Е. Фінклер відзначає, що «в умовах системної трансформації суспільства взаємозв'язок масової комунікації з масовою культурою відбувається двома можливими шляхами:

- має місце культурно-комунікаційне розшарування;
- завдяки масовій комунікації відбувається культурна поляризація щодо традиційної культури, яка є замовником діяльності масової комунікації» [10, с. 68].

Такі тенденції дають змогу прогнозувати, що, «з одного боку, масова комунікація буде формувати більш компактні культурні еліти, які зберігають традиційну ієрархію культурних цінностей і беруть активну участь у діяльності ЗМІ та традиційних формах культури. З іншого боку, соціальні верстви з низькою освітою, молоді представники населення будуть все більше обмежуватись контактами із радіо та особливо телебаченням, задовольнюючи лише цим усі свої культурні потреби» [10, с. 68].

Наслідком таких трансформацій у жанровому аспекті є домінування інформаційної та аналітичної групи і поступове зникнення чи переродження художньо-публіцистичних жанрів. Дослідниця А. В. Краснова наголошує на прямому зв'язку між падінням культурного рівня населення та рідкісним вживанням нарису, фейлетону, есе, памфлету. На її переконання, причина цих процесів полягає у зниженні морального потенціалу суспільства, що культивується технологічною цивілізацією та орієнтацією респондента на інформативність. Журналісти-практики вважають, що теорія інформаційних жанрів на сучасному етапі є більш актуальною, ніж коли-небудь, тому що змінилася роль ЗМІ та способи передання матеріалу. Стиль життя змінився, став більш стрімким та цілеспрямованим, тому як наслідок найголовнішою стає потреба в отриманні швидкої, оперативної інформації, реалізувавши яку, респонденти осмислюють її самі [7, с. 90].

8. Професійна підготовка та майстерність газетярів. По-перше, часто авторами публікацій стають люди за освітою не журналісти чи редактори, а фахівці інших галузей. Тому з-під їх пера виходять тексти, які не завжди можна ідентифікувати як звичну жанрову модель. По-друге, серед сучасних журналістів значно поменшало тих, хто володіє високою майстерністю і здатен проявитись у художньо-публіцистичних жанрах. Здебільшого авторами есе та нарисів є письменники, науковці або журналісти, які паралельно займаються літературною практикою.

Визначивши основні чинники, які більшою чи меншою мірою впливають на розвиток та функціонування жанрів в українській пресі, пропонуємо огляд головних тенденцій у сучасній системі жанроутворення.

- Процес перебудови жанрової системи відбувається на сучасному етапі внаслідок заміщення одних жанрів іншими. У системі жанрів журналістики на периферію відійшли такі крупномасштабні жанри, як нарис, а в центр вийшли інформаційні жанрові моделі. Серединне положення займає група аналітичних жанрів [6, с. 12]. Науковець М. К. Василенко стверджує, що «вживаність» інформаційних жанрів має значно глибші коріння, сформовані у другій половині минулого століття. Йдеться про розвиток технологічної цивілізації і фізичне зменшення особистого часу конкретного ін-

дивіда у технократичному суспільстві. На думку вченого, домінування інформаційних жанрів зумовлено й об'єктивними чинниками, зокрема браком часу для сучасника, щоб зупинитися, проаналізувати подію, подумати над швидкоплинністю буття. Тому загальне морально-культурне тло сприяє інтенсивному розвитку в пресі саме інформаційних жанрів як найпростіших, найдоступніших. Електронні ЗМІ теж до певної міри сприяють цьому процесу: оперативність телебачення, яка раніше «заважала» пресі, зараз дисциплінує її» [2, с. 84—85].

- Процес розмивання жанрових меж веде не лише до утворення гібридних жанрових форм (наприклад нарис-розслідування), а й до постійного жанрового взаємозбагачення [4, с. 12]. Взаємоперехід, взаємодія, перегрупування жанрових елементів, утворення нових зразків є продуктом постійного творчого розвитку журналістів, їх самореалізації. Вивчення взаємодійного процесу з урахуванням його об'єктно-суб'єктного характеру потребує виокремлення ознак, елементів, які взаємопереходять, і застосування таких методів дослідження взаємодії, як синтез, перехреснування, перехід, перенос, переклад, синкретизм, інспірація.

- Тяжіння жанрових норм в умовах сучасної художньої практики не до кількісно-формальних, а до концептуальних якісних, методологічних ознак. Сучасна практика жанроутворення сприяє більш високому рівню абстрагування, який охоплює не тільки жорсткі структурні характеристики, а й соціологічні та культурологічні контексти. Нові процеси у художній практиці дозволяють виділити соціологічні та культурологічні аспекти в жанровій теорії, що зараз вивчаються [1, с. 38]. Журналістські тексти мають розглядатися на новому макрорівні, з урахуванням поточних процесів, що відбуваються як у сфері соціальних комунікацій, так і в культурології, літературознавстві, психології тощо.

- Змінюючись та трансформуючись, жанри у своєму розвитку зберігають свою спадкоємність, основні типологічні ознаки, що відображаються у багатоманітності окремих жанрів [6, с. 12]. Це свідчить про еволюційний розвиток жанроутворення, і, хоча деякі трансформації, на перший погляд, виглядають надто кардинальними, загальний хід процесу перебуває у нормі, тобто є адекватним розвитку загальної ситуації у сфері соціальних комунікацій.

- Виникненню нових жанрів передуює освоєння журналістами нових методів пізнання дійсності, що беруться із інших сфер людської діяльності, наприклад соціологічне резюме або стаття-прогноз [6, с. 12].

- Жорстке прив'язування жанрових моделей до конкретного засобу масової інформації, стилю і манери подання цього друкованого видання [2, с. 87]. Наприклад, характеризуючи жанрову структуру «Кореспондента», виділяємо статтю, огляд, рецензію; «Дня» — інтерв'ю, бліщопитування, статтю, есе; «Дзеркала тижня» — статтю, огляд, рецензію.

- Поява т. зв. «персональної журналістики» спричинила популярність коментарю, колонки та вплетення художньо-публіцистичних характеристик у канву традиційної статті, кореспонденції чи рецензії. Учений Л. Є. Кройчик стверджує, що конституційно закріплена свобода слова, гласність та відміна цензури привели до того, що принципово змінилися співвідношення у середині комунікативної системи «дійсність — автор — твір — аудиторія». Публіцист став виступати і як прогнозист, змінився герой репортажів, нарисів, замальовок, інтерв'ю. Друга ланка ланцюжка — автор — почав пропонувати свій погляд на події. Звідси — підвищений статус коментарю, який здобуває більше самостійності; поява як повноправного жанру колонки, тобто рубрики, закріпленої персонально за певним журналістом [8, с. 130—132]. Персональна журналістика як арена думок, ідей, позицій, емоцій, експериментів є джерелом функціонування художньо-публіцистичних жанрів, якщо не завжди у чистому, то принаймні у модифікованому вигляді.

Таким чином, сучасна жанрова структура на даному етапі свого розвитку демонструє надзвичайну гнучкість, динамізм та рухливість. На початку XXI ст. відбуваються кардинальні зміни у жанротворчих процесах, які є адекватними розвиткові сфери соціальних комунікацій. Еволюційні трансформації проходять під впливом різноманітних чинників: політичного ладу країни та темпів плинності політичних процесів, розвитку нових мас-медіа та взаємодії медіа між собою, особливостей функціонування зарубіжних ЗМІ та суміжних із журналістикою сфер, професіоналізму, майстерності газетярів та загального культурного рівня реципієнтів тощо. Кожен із чинників проявляється у різній мірі та в різних аспектах — позитивному чи

негативному, проте, вивчаючи сучасні тенденції жанротворення та жанровживання, потрібно розглядати їх комплексно, у загальній сукупності.

Основною тенденцією розвитку сучасної журналістської жанрології є вільне жанроутворення, тобто стирання жорстких меж між жанровими моделями, схильність до дифузії та взаємопереходу, експериментів та творчості. Процес подальшого перегрупування, взаємкореляції елементів, ознак та закріплення нових жанрових зразків має об'єктно-суб'єктний характер. Об'єктивність цього процесу відображається у функціонально-предметній основі жанру, у загальних методах опрацювання інформації, а суб'єктивність закладена в особистості автора, його інтелектуальних та творчих здібностях, смаках, уподобаннях, загальному культурному рівні.

1. *Бурлина Е. Я.* Культура и жанр: методологические проблемы жанрообразования и жанрового синтеза / Е. Я. Бурлина. — Саратов, 1987. — 165 с.
2. *Василенко М. К.* Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : монографія / М. К. Василенко. — К., 2006. — 238 с.
3. *Дупак О. В.* Загальні тенденції розвитку аналітичної журналістики / О. В. Дупак // Дні науки : зб. тез доп. : у 3 т. / Гуманітарний університет «ЗІДМУ», 11—12 жовтня 2007. — Запоріжжя, 2007. — Т. 2. — С. 258—260.
4. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості : підручник / В. Й. Здоровега. — 3-тє вид. — Львів : ПАІС, 2008. — 276 с.
5. *Зыков В. Ф.* Медиапартнерство: теория и практика / В. Ф. Зыков // Профессия — журналист: вызовы XXI века : сборник материалов международной научной конференции «Журналистика 2006», Москва, 5—8 февраля 2007 г. — М., 2007. — С. 55—56.
6. *Ким М. Н.* Жанры современной журналистики / М. Н. Ким. — СПб., 2004. — 355 с.
7. *Краснова А. В.* Современная газета: тенденции жанровой трансформации / А. В. Краснова // Жанры в журналистском творчестве : материалы науч.-практ. семинара «Современная периодическая печать в контексте коммуникативных процессов» (19 марта 2003 г., Санкт-Петербург). — СПб., 2004. — С. 89—96.
8. *Кройчик Л. Е.* Система журналистских жанров / Л. Е. Кройчик // Основы творческой деятельности журналиста : учеб. для студ. вузов по спец. «Журналистика». — СПб., 2000. — С. 125—167.

9. Мелешенко О. К. Взаємодія ЗМІ: нові форми як відповідь на виклики часу / О. К. Мелешенко // Запорізький державний університет. Філологічні науки. — Запоріжжя, 2002. — № 3. — С. 95—99.
10. Фінклер Ю. Е. Сучасна масова комунікація і сучасна масова культура: проблеми взаємопроникнення та включеність аудиторії / Ю. Е. Фінклер // Книга і преса в контексті культурно-історичного розвитку українського суспільства. — Львів, 1998. — Вип. 2. — С. 53—68.

Тетяна Землякова

УКРАЇНСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА З ПОЗИЦІЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ СТАТІ

У статті досліджено аспект інтеграції чоловіків та жінок у журналістику, критерії та причини дискримінації останніх. Проаналізовано асиметрію сучасної моделі гендерних відносин та стереотипи, сформовані засобами масової інформації, а також внутрішньо-редакційні аспекти утвердження і професійного зростання жінок-журналісток. Виокремлено категорії «жіночого» та «чоловічого» стилів відповідно до тематики матеріалів, психології та ментальності авторів. Систематизовано думки відомих українських журналісток щодо «статі» професії, гендерної дискримінації у суспільстві, а також їх професійні поради.

Ключові слова: *засоби масової інформації, модель гендерних відносин, дискримінація, професійне зростання, психологія і ментальність авторів.*

В статье исследованно аспект интеграции мужчин и женщин в журналистику, критерии и причины дискриминации последних. Проанализировано асимметрию современной модели гендерных отношений, стереотипы, сформированные средствами массовой информации, а также внутривнутриредакционные аспекты утверждения и профессионального роста женщин-журналисток. Выделено категории «женского» и «мужского» стилей в соответствии с тематикой материалов, психологией и менталитетом авторов. Систематизировано высказывания известных украинских журналисток по поводу «пола» профессии, гендерной дискриминации в обществе, а также их профессиональные советы.

Ключевые слова: *средства массовой информации, модель гендерных отношений, дискриминация, профессиональный рост, психология и ментальность авторов.*